

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ ПО СЪСТАВЯНЕ НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ¹

(съгласно петото издание на Ръководството по платежен баланс)

Българската народна банка съставя и отчита платежния баланс на страната на основание чл. 42 от Закона за Българската народна банка (обн., ДВ, бр. 46 от 10.06.1997 г., изм., ДВ, бр. 59 от 2006 г.). Информацията за нуждите на статистиката на платежния баланс се събира на основание на чл. 42 от Закона за БНБ и чл. 7 - 10 на Валутния закон (ВЗ) (обн., ДВ, бр. 83 от 21.09.1999 г., изм. и доп., бр. 60 от 2003 г.) и се обработва от отдел „Платежен баланс и външен дълг“ към дирекция „Статистика“ на БНБ при запазване на нейната пълна конфиденциалност. Българската народна банка изготвя и публикува както аналитичното, така и стандартното представяне на платежния баланс в съответствие с петото издание на **„Ръководството по платежен баланс“ (МВФ, 1993)**, и с **„Ръководните правила на Европейската централна банка“²**.

Методологията за отчитане на платежния баланс е концептуално свързана с тази на *Системата от национални сметки (СНС)*. Статиите на платежния баланс кореспондират в голяма степен със съответните елементи на сметка *Останал свят* от СНС.

Съществува тясна взаимовръзка и между *Международната инвестиционна позиция* и платежния баланс. Финансовата сметка на платежния баланс представя транзакциите (потоци) на една икономика, свързани с външните ѝ финансовите активи и пасиви, които се отразяват върху размера на притежаваните външни финансови активи и пасиви, отчитани в международната инвестиционна позиция.

I. СЧЕТОВОДНИ ПРИНЦИПИ И СТАНДАРТИ

Основното правило, прилагано при съставянето на платежния баланс на България, е прилагането на *двойното счетоводно записване*. Като кредит, с положителен знак, се записват: износ на стоки и услуги, получен и начислен доход, компенсиращи записи за безвъзмездно получени реални и финансови ресурси (трансфери), увеличение на финансовите пасиви и намаление на финансовите активи. Като дебит, с отрицателен знак, се записват: внос на стоки и услуги, платен и начислен доход, компенсиращи записи на безвъзмездно предоставени реални и финансови ресурси, увеличение на финансовите активи и намаление на финансовите пасиви.

Времето на записване на операциите в платежния баланс е моментът на смяна на собствеността.

Оценяването на транзакциите се извършва на базата на пазарните цени. Ако пазарните цени на транзакциите не са известни, като приближение за тях се използват средни пазарни цени.

Промените в стойността на притежаваните активи или пасиви към чужбина, които се дължат на валутно-курсови и преоценъчни разлики не се отразяват в платежния баланс.

Платежният баланс на България се отчита в евро и в левове. Преизчисляването в съответната валута се извършва чрез валутния курс към момента на транзакцията. Ако той не е известен, или е неприложим по други практически причини, се използва среден валутен курс за отчетния период.

¹ Актуализирани към 16 януари 2015 г.

² Guideline of The European Central Bank on the Statistical Reporting Requirements of The European Central Bank in the Field of Balance of Payments Statistics, The International Reserves Template and International Investment Position Statistics (ECB/2004/15)

II. КОМПОНЕНТИ НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС

Компонентите на платежния баланс се съставят посредством *Системата за отчитане на международните транзакции (СОМТ)*, която включва (1) отчети на банките, и (2) отчети на предприятията, които имат банкови сметки в чужбина, (относно международните операции на резидентите). Тези отчети обхващат всички компоненти на таблицата на платежния баланс. От 1 януари 2010 г., прагът над който банките имат задължение да предоставят информация за целите на статистиката на платежния баланс бе увеличен от 25 000 лв. на 100 000 лв. Информацията по определени компоненти на платежния баланс, събирана чрез СОМТ, се замества с данни от други източници: (1) данни за вноса и износа на стоки, предоставяни от НСИ (2) оценки на БНБ за статиите *Пътувания, Пътнически транспорт, Компенсация на наетите, кредит и Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина, кредит* (3) проучване сред предприятията с директни чуждестранни инвестиции и отчети на предприятията с преки инвестиции в чужбина (4) отчети на банки, други небанкови финансови институции, застрахователни компании и пенсионни фондове за статия *Портфейлни инвестиции, активи* (5) данни на Централен депозитар АД за статия *Портфейлни инвестиции, пасиви* (6) отчети от други институции (7) отчети на предприятия, получили (предоставили) финансови кредити от (на) нерезиденти и (8) отчети на предприятия по други задължения и вземания (различни от финансови кредити) към нерезиденти.

В аналитичното представяне компонентите на платежния баланс са класифицирани в следните основни категории:

А. Текуща сметка

Текущата сметка обхваща получаването и предоставянето на **стоки и услуги, доход и текущи трансфери** между страната и останалия свят. Потоците, записани в кредитната страна, представляват тази част на brutния вътрешен продукт, предоставени на останалия свят (износ на стоки и услуги), както и предоставянето на фактори на производство, изразени чрез получен (или който следва да бъде получен) доход – компенсации на наетите и инвестиционен доход (лихви, дивиденди и др.). Включват се също така и компенсиращи записи за безвъзмездно получени реални и финансови ресурси (трансфери).

Потоците в дебитната страна представляват brutния продукт, създаден в останалата част на света и придобит от националната икономика (внос на стоки и услуги), както и придобиването на фактори на производство, изразени чрез платен (или който следва да се плати) доход. Включват се също така и компенсиращи записи за безвъзмездно предоставени реални и финансови ресурси.

Статията *Стоки* в текущата сметка на платежния баланс обхваща преносими стоки, за които е налице смяна на собствеността между резиденти и нерезиденти. Данните за вноса и износа FOB (Free on board) са базирани на митнически декларации като кодовете, използвани в тях са по „Хармонизираната система за описание и кодиране на стоките“, на Световната митническа организация, въведена през 1988 г. и допълнена през 1992 г. Считано с данните за януари 2006 г. Българската народна банка и Националният статистически институт съвместно прилагат разработена от тях методология за оценка на вноса по цени fob и на приходите и разходите за товарен транспорт.³ Методологията се базира на анализ на съотношенията cif – fob при вноса на стоки в зависимост от

³ Данните за 2002 – 2005 г. са базирани на тази методология за оценка на вноса по цени fob и на приходите и разходите за товарен транспорт.

различните видове доставки по вноса, както и от използвания транспорт и националност на превозвача.

При представяне на географското разпределение на данните за износа и вноса в платежния баланс на страната се следват следните правила:

Съгласно европейските Регламенти, при търговия със страни членки на ЕС:

- при пристигания - страната партньор е страната членка, от която стоките се изпращат за България.

- при изпращания - страната партньор е страната членка, за която се изпращат стоките.

При данните за търговията със страни извън ЕС:

- при внос - страната партньор е тази, която е произвела стоката, наречена "страна на произход".

- при износа - страната партньор е тази, която ще потребява стоките наречена "страна на потребление".

Източници: Източник на данните от началото на 2003 г. до края на 2006 г. бе Агенция „Митници“, а за предишни години - „Информационно обслужване“ АД (дирекция „ИИЦ“). Българската народна банка и НСИ получаваха данните за вноса и износа, допълваха ги с друга информация и допълнително ги обработваха. С въвеждането на системата „ИНТРАСТАТ“ (въведена със „Закон за статистика на вътрешнообщностната търговия със стоки“, ДВ бр. 51 от 2006 г.), с данните за януари 2007 г. настъпи промени в начина на отчитане на външната търговия на България с останалите страни – членки на ЕС.

Прилагането на системата „Интрастат“ доведе до промяна на сроковете за получаване и обработка на данните. Информация за износа (изпращания) и вноса (пристигания) на стоки се предоставят от „Интрастат операторите“ (фирмите задължени да предоставят информация) на *Националната агенция по приходите* в срок до 14 дни след изтичането на отчетния месец. Тези данни се изпращат на *Националния статистически институт* за последваща обработка. Той следва да предоставя на ЕВРОСТАТ обобщени месечни данни (без детайли по страни и стоки) в срок до 42 дни след изтичането на отчетния месец. Подробните данни за изпращанията и пристиганията на стоки се предоставят на ЕВРОСТАТ в срок до 70 дни след края на отчетния месец.

БНБ получава от НСИ обобщени данни (без детайли по страни и стоки) за стокооборота на страната с другите страни – членки на съюза в срок до 35 дни след изтичането на отчетния месец, и към тези данни се добавят данните на Агенция „Митници“ за търговията с трети страни. Поради това с публикуването на отчета на платежния баланс за отчетния месец се публикуват само обобщени данни за вноса и износа на стоки. Детайлни данни за изпращанията и пристиганията на стоки БНБ получава от НСИ в срок до 60 дни след изтичането на отчетния месец.

В резултат на тази промени графикът за отчитане на данните за външната търговия от БНБ е следният:

- Предварителни обобщени данни (без детайли по страни и стоки) за отчетния месец се публикуват в срок до 42 дни след изтичане на отчетния месец в таблицата за платежния баланс.

- Предварителни подробни данни (с детайли по страни и стоки) за отчетния месец се предоставят на потребителите в срок не по – рано от 73 дни след изтичане на месеца.

- Частта „Външната търговия на България“ от материала „Платежен баланс на България“ се подготвя тримесечно, в срок не по – рано от 73 дни след края на тримесечието.

Поддържаните на интернет страницата на БНБ серии от данни за вноса и износа на страната се обновяват в срок не по – рано от 73 дни след изтичане на отчетния месец.

БНБ и НСИ взаимно съгласуват данните за вноса и износа преди да ги публикуват.

- Статията *Услуги* обхваща *транспортни, туристически и други услуги*.

Българската народна банка извлича данните за *товарния транспорт* от данните за външната търговия и за *пътническият транспорт* от данните за туризма на базата на оценки.

От 2006 г. приходите от товарен транспорт се формират от оценката на приходите на местни превозвачи свързани с износа на стоки на страната. Разходите се калкулират като оценка на разходите направени от местни лица в полза на чуждестранни превозвачи, свързани с вноса на стоки в страната. Приходите и разходите се оценяват по типове транспорт и националност на превозвача. С въвеждането на системата „ИНТРАСТАТ“, от януари 2007 г. настъпиха промени и в начина на оценяване на приходите и разходите от товарен транспорт на България с останалите страни – членки на ЕС. Поради по-големия срок за получаване от НСИ на подробни данни за търговията на България с останалите страни – членки на ЕС, към датата на публикуване на първоначалния отчет за платежния баланс за съответния месец (42 дни след края на отчетния период) предварителната оценка за приходите и разходите от товарен транспорт е изчислена на база на данните от предходни години. Тези оценки подлежат на ревизия след получаване на предварителните подробни данни (с детайли по страни и стоки) за търговията с останалите страни – членки на ЕС за отчетния месец.

Статия *Пътувания* обхваща стоки и услуги, включително тези, свързани със здравни и образователни услуги, предоставени на туристи, пътуващи служебно или лично. До края на 2006 г. данните за туризма се базират на данни от Министерството на вътрешните работи относно броя на туристите, пресекли границата, както и на оценки на разходите, извършени от един турист на база на методология за оценяване на приходите и разходите от туристически услуги – *„Методология за оценка на приходите и разходите от пътувания и туризъм в платежния баланс на България“* (Българска народна банка, Министерство на търговията и туризма, 18 ноември 1999 г.).

От началото на 2007 г., данните за броя на чуждестранните граждани, посетили страната се базират на информация от НСГП и дооценки на НСИ. С данните за м. януари 2010 г. БНБ въведе нова методология за оценка на приходите и разходите за пътувания и пътнически транспорт. Най-общо моделът за оценка на статия *Пътувания* се базира на произведението на броя на презграничните пътувания по размера на направените разходите за едно пътуване от съответния тип (за по-подробна информация виж *Методология за оценка на статии „Пътувания“, „Пътнически транспорт“ и „Компенсация на наетите - кредит“ на платежния баланс на България* (Българска народна банка, март 2010 г.)). Оценките на НСИ за броя и структурата на презграничните пътувания се базират на данни от Министерството на вътрешните работи относно броя на пресичанията на държавната граница и дооценки на института. Оценките на размера на разходите, направени по време на едно пътуване са построени в резултат на данните събрани от проведеното от БНБ *Проучване на границата сред пътуващите български и чуждестранни граждани (юли 2007 – август 2008 г.)*. С публикуването на данните за месец януари 2010 г. бяха ревизирани данните за периода 2007 г. - 2009 г.

Статията *Други услуги* обхваща постъпленията и плащанията по всички останали категории услуги, различни от тези, свързани с транспорт или пътувания (съобщителни, строително-монтажни, финансови, застрахователни, лизингови, услуги в областта на науката, културата и спорта и др.).

Източници на информация по тази статия до края на 2009 г. са отчетите на банките за извършения от тях и техните клиенти износ и внос на нефакторни услуги и на фирмите, които предоставят тримесечна информация за сметките си в чужбина. От 1 януари 2010 г. влезе в сила Регламент (ЕО) № 924/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно презграничните плащания в рамките на Общността и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2560/2001, с който се повиши до 100 000 лв. прага, под който са премахнати задълженията за отчитане въз основа на сетълмент, наложени на доставчиците на платежни услуги за целите на статистическото отчитане на платежния баланс, които са свързани с платежни операции на техни клиенти. Качеството и обхвата на събираната от банките информация зависи в голяма степен от размера на прага, над който банките докладват на БНБ информация за извършвани от тях операции между резиденти и нерезиденти. Въвеждането на праг от 50 000 евро, считано от 1 януари 2010 г., при липса на алтернативен източник, би довело до силно влошаване качеството на данните за платежния баланс на страната и преди всичко на текущата сметка. Направеният анализ показва, че загубата на информация при някои видове услуги би достигнала до 90%. Поради това БНБ промени методологията за събиране на данни за износа и вноса на услуги и някои други операции в текущата сметка на платежния баланс. От началото на 2010 г. БНБ провежда регулярно тримесечно проучване на постъпленията и плащанията между местни и чуждестранни лица във връзка с получаването и предоставянето на услуги, възнаграждения, осигуровки и безвъзмездните постъпления и плащания, които се включват в текущата сметка на платежния баланс. На база на данните събрани от това проучване, с данните за януари 2011 г. са публикувани ревизирани данни за месеците на 2010 г. За целите на месечното отчитане на платежния баланс се използват данните от банките за постъпленията и плащанията, свързани с износ и внос на услуги над прага от 100 000 лв., както и доценки на БНБ за постъпления и плащания под прага от 100 000 лв. След получаване на тримесечните данни от проучването сред предприятията извършващи внос и износ на други услуги данните подлежат на ревизия.

Статията *Доход* включва две категории: (1) *компенсации на наетите* и (2) *инвестиционен доход*. *Компенсациите на наетите* обхващат надници, заплати и други плащания към нерезиденти, работещи в страната, или получени от резидентите, работещи в чужбина. *Компенсациите на наетите* обхващат и доход реализиран в резултат на неофициална заетост. За периода от април 2001 г. до декември 2006 г. БНБ оценява този поток съгласно *“Методология за оценка на потоците, дължащи се на неофициална заетост”*, 14 март 2006 г.⁴ С данните за януари 2010 г. бе въведена нова методология за оценка на кредитната страна на статия *Компенсациите на наетите* (виж *Методология за оценка на статии „Пътувания”, “Пътнически транспорт” и “Компенсация на наетите - кредит” на платежния баланс на България* (Българска народна банка, март 2010 г.)). С публикуването на данните за месец януари 2010 г. бяха ревизирани данните за периода 2007 г. - 2009 г.

- Инвестиционният доход покрива постъпления и плащания на доход, свързан с външни финансови активи и пасиви – по директни инвестиции (дивиденди и реинвестирана печалба), портфейлни инвестиции, други инвестиции и по резервни активи.

Главните източници на информация по статия *Доход* са отчетите на банките, другите небанкови финансови институции, застрахователните компании и пенсионните фондове, нефинансовите предприятия, Министерството на финансите и Българската народна банка.

⁴ Данните от април 2001 г. са базирани на тази методология.

Трансфери са всички реални ресурси и финансови средства, предоставени безвъзмездно от една икономика на друга. *Текущите трансфери* засягат пряко нивото на разполагаемия доход на една икономика и потреблението на стоки и услуги. В този смисъл, текущите трансфери намаляват дохода и потребителските възможности на страната донор и увеличават дохода и потребителските възможности на страната получател. В *Текущи трансфери* се включват постъпилите средства по предприсъединителните и присъединителните фондове на Европейския съюз, парични преводи от частни лица, както и дарения, помощи, наследство, печалби от лотарии, пенсии, данъци, вноски за социални осигуровки и др. С данните за м. януари 2010 г. БНБ въведе нова *Методология за оценка на статията „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина“*. Статията „Парични преводи от българи, живеещи постоянно в чужбина“ е подстатия на статията „Текущи трансфери, кредит“ в текущата сметка на платежния баланс и е балансираща статия за безвъзмездно получени ресурси в брой или в натура.

Въвеждането на новата методология за отчитане на тези потоци се налага основно поради промяна в официалния праг на отчитане на търговските банки и поради необходимост от обхващане на трансферите, извършени не само по официален път, но и по неофициални канали.

Оценките на емигрантските преводи се базират на умножението на броя български емигранти, превеждащи пари към техни близки, по сума на средния трансфер. Тези изчисления се правят съответно за официалния и неофициалния канал на трансфериране. Сумирането на средствата трансферирани по двата канала представлява общата сума на преводите от български емигранти.

Данните за броя на българските емигранти се базира на информацията от Държавната агенция за българите в чужбина, българските посолства в чужбина и данни на Евростат. Данните за процента на български емигранти, трансфериращи към техни близки в страната, за дела на трансфериращи по официален канал и неофициален канал и за средния трансфер за всеки от трансферните канали се базира на данни от Проучване на границата сред пътуващите български и чуждестранни граждани (август 2007 г. – юли 2008 г.), проведено от БНБ чрез външен изпълнител. С публикуването на данните за месец януари 2010 г. бяха ревизирани данните за периода 2007 г. - 2009 г.

Източници: *Оценки на* Българската народна банка, данни за текущите трансфери от Министерството на финансите, Българския червен кръст, Агенцията за чуждестранна помощ и от системата за отчитане на информацията от банките за преводите и плащанията между местни и чуждестранни лица.

Б. Капиталова сметка

Капиталовата сметка включва две категории: (1) *капиталови трансфери* и (2) *придобиване или предоставяне на нематериални, нефинансови активи*. Когато са в натура, капиталовите трансфери включват (1) прехвърляне на собственост на основни средства, или (2) безвъзмездно опрощаване на пасив от страна на кредитора. Когато е налице плащане, един трансфер е *капиталов*, когато е свързан със или зависим от придобиване или предоставяне на основни средства (например инвестиционни субсидии).

Източници: Българската народна банка получава данни за капиталовата сметка от Министерството на финансите (за капиталови трансфери от фондовете от Европейския съюз), тримесечните отчети на предприятията от нефинансовия сектор, месечните отчети на нотариусите и др.

В. Финансова сметка

Финансовата сметка обхваща всички трансакции (реално извършени и начислени) във външните финансови активи и пасиви на една икономика. Външните активи и пасиви са класифицирани основно според типа на инвестицията. *Финансовата сметка* включва (1) *преки инвестиции*, (2) *портфейлни инвестиции* и (3) *други инвестиции*.

- *Преки инвестиции* включва преки инвестиции в чужбина, преки инвестиции в страната и сливания и придобивания. *Пряка инвестиция* е категория в международните инвестиции, при която резидент на една икономика – директен инвеститор – придобива дълготраен интерес (поне 10% от дяловия капитал или правото на глас) в предприятие, намиращо се в друга икономика – директно инвестиционно предприятие. Директната инвестиция включва както първоначалната трансакция, чрез която се установява отношението между директния инвеститор и директното инвестиционно предприятие, така и всички последващи трансакции между тях. Трансакциите могат да касаят промяна в участието на директния инвеститор в капитала на инвестиционното предприятие, промяна във вътрешнофирмената задлъжнялост, както и дела на директния инвеститор в неразпределената печалба/загуба на предприятието за отчетния период. Преките инвестиции в чужбина се отчитат като актив, преките инвестиции в страната – като пасив.

В подстатията *Сливания и придобивания* се отразяват всички сделки по сливания и придобивания, с цел да се елиминира тяхното влияние върху отчетаните данни за преките инвестиции в страната. Международната практика показва, че извършването на такива трансакции като цяло не води до увеличаване на производствените мощности и на заетостта, както и че направените изводи от анализа на данните за преките инвестиции в които са включени данните за сделки по сливане и придобиване могат да бъдат неточни относно размера на инвестициите, тяхната динамика, отраслова и географска структура. (Виж *“European Central Bank, Eurostat, Foreign Direct Investment Task Force Report”, March 2004, para.332*).

Източници: Българската народна банка получава месечни данни за преките инвестиции в страната от Агенцията по приватизация, Централния депозитар и от системата за отчитане на информацията от банките за преводите и плащанията между местни и чуждестранни лица, нотариусите и службите по вписванията; тримесечни данни от Комисията по финансов надзор, от предприятията с чуждестранно участие, Националният статистически институт, от Управление „Банков надзор“ на БНБ, от застрахователните и пенсионноосигурителните дружества; годишни данни от НСИ за размера на чуждестранните инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор.

За преките инвестиции в чужбина Българската народна банка използва информация от формите за деклариране в БНБ на преките инвестиции, от тримесечни отчети на предприятия от нефинансовия сектор и от системата за отчитане на информацията от банките за статистиката на платежния баланс.

- *Портфейлни инвестиции* включва портфейлни инвестиции, активи и портфейлни инвестиции, пасиви.

Портфейлните инвестиции са вложения в акции, когато техният размер не надвишава 10% от дяловия/акционерен капитал на дружеството, вложения в облигации, бонове, инструменти на паричния пазар или други търгуеми ценни книжа.

Главните източници на информация за статия *Портфейлни инвестиции, пасиви* са данните, получени от Министерството на финансите, Българската народна банка, банките, предприятията, притежаващи сметки в чужбина и Централния депозитар.

Данни относно активите на страната под формата на портфейлни инвестиции се предоставят от банките (по отношение на портфейлни инвестиции както за тяхна сметка, така и за сметка на техни клиенти), другите финансови институции, застрахователните компании и пенсионните фондове, БНБ и от Министерството на финансите.

Други инвестиции включва търговски кредити, заеми, валутни депозити и други активи и пасиви.

В платежния баланс под търговски кредит се разбират вземания между партньори по търговска сделка, които не са секюритизирани с търгуеми ценни книжа.

Основен източник на информация за търговските кредити са тримесечните отчети на местните лица за техните вземания и задължения от/към чуждестранни лица.

Статия *Заеми* включва получени и изплатени главници по дългосрочни и краткосрочни заеми между резидент и нерезидент, които заеми не са секюритизирани с търгуеми ценни книжа. От статия *Заеми, пасиви* се изключват транзакциите, свързани с получаване или погасяване на главници по кредити, отпуснати от МВФ, както и получаването на главници по заеми, отпуснати в подкрепа на платежния баланс. Последните се записват в съответните статии на *група Д. Резерви и друго финансиране*.

Данните за заемите се компилират на база на информация, предоставяна от Министерството на финансите, БНБ, от банките и директно от предприятията, предоставили/получили кредити към/от чужбина. Поради това, че последните се отчитат тримесечно пред БНБ, месечните данни по статията *Заеми, Други сектори* (актив/пасив) се ревизират всяко тримесечие.

Статията *Валута и депозити* представя в актива си измененията във валутните депозити на резиденти в чужбина, а в пасива си – измененията в задълженията на банките, опериращи на територията на България към нерезиденти в местна и чужда валута. Съгласно основните принципи, залегнали в „*Ръководството по платежен баланс*“ (МВФ, 1993), при отчитане на промените във валутните депозити, Българската народна банка елиминира промените в тях, дължащи се на валутно-курсони разлики.

Статиите *Други активи* и *Други пасиви* включват осъществените транзакции по разни разчети, непокрити в останалите категории и натрупаните просрочия на дълг.

Г. Грешки и пропуски (нето)

Грешки и пропуски (нето) е компенсаторна статия. Тя съществува в представянето на платежния баланс, защото системата за набиране на данни, която Българската народна банка използва, не е затворена, а представлява комбинация от различни източници на информация. За разлика от други статистически отчети, като например паричната статистика, набирането на информацията, необходима за съставяне на платежния баланс, не може да се ограничи само до използването на счетоводните отчети на банките като единствен източник на данни.

Колебанията в *Грешки и пропуски (нето)*, както в знака, така и в размера, се дължат главно на: (1) ревизии на данните за вноса и износа (2) усъвършенстване на методологията за компилиране на отделните статии на платежния баланс и (3) съществуването на обективни ограничения при събиране на информацията по отделни статии на баланса.

Д. Резерви и друго финансиране

- *Резервните активи* включват тези външни активи, които са на разположение и са контролирани от централната банка (правителството), и се използват за пряко финансиране на

дефицити на платежния баланс. Резервните активи включват монетарно злато, специалните права на тираж, резервната позиция при МВФ, валутните активи (включващи валутни депозити и ценни книжа) и други вземания. Записванията в тази категория се отнасят до транзакциите по активите на управление „Емисионно“ на БНБ. Данните за промените в резервните активи се включват в платежния баланс, като се изчистват от промените, предизвикани от валутно-курсните разлики и ценовата преоценка.

Тази група в аналитичното представяне на платежния баланс включва също и *Ползвани кредити от МВФ* и статията *Извънредно финансиране*. Извънредното финансиране обхваща кредитите, получени в подкрепа на платежния баланс, както и отсрочени/преструктурирани плащания и плащания на просрочия, произтичащи от проблеми с платежния баланс. В съответствие с методологията за отчитане на операциите по *извънредното финансиране* („Ръководството по платежен баланс“ (МВФ, 1993), т. 454), платените главници по кредитите, получени в подкрепа на платежния баланс се отразяват във Финансовата сметка в позицията *Други инвестиции – Пасиви – Заеми – Държавно управление*.

III. ПЕРИОДИЧНОСТ, ЧЕСТОТА И СВОЕВРЕМЕННОСТ НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС

Българската народна банка съставя и публикува месечно платежния баланс. Съгласно своя календар, БНБ извършва публикациите в рамките на шест седмици (42 календарни дни) след изтичането на отчетния период.

IV. ПОЛИТИКА НА РЕВИЗИРАНЕ НА ДАНИТЕ

Ревизиите на предварителните данни за платежния баланс са задължителна международна практика. Те са особено важни при съставянето на статистиката на платежния баланс и международната инвестиционна позиция, поради кратките срокове след края на отчетния период, в които се съставят и публикуват тези отчети. За съставянето на данните се използват различни източници (банки, небанкови финансови предприятия, предприятия с чуждестранно участие, Централен депозитар, Национален статистически институт и други), като данните, които постъпват от тези източници, са с различна честота, навременност (срок за предоставяне на информация след отчетния период) и обхват. Постъпващата с различна честота и навременност информация прави ревизиите задължителни.

Периодичните ревизии на данните, които БНБ прави, са в съответствие с Календара на ЕЦБ за обмен на данните за платежния баланс, международната инвестиционна позиция, резервните активи в рамките на ЕСЦБ (включващ и календар за ревизиите), както и с Календара на Евростат за обмен на данни и политика на ревизии в рамките на Европейския съюз. Съблюдаването на тази политика на ревизии гарантира сравнимост на данните между отделните държави-членки на Европейския съюз и на Европейската система от централни банки. С публикуването на ревизии, потребителите своевременно биват информирани относно актуализираните данни по съответните статии⁵. Следвайки изискванията на горепосочените календари на ЕЦБ и Евростат, политиката на Българската народна банка за ревизии на данните се базира на следните принципи:

(1) С данните за първия месец от всяко тримесечие се ревизират месечните данни за цялата текуща година. С данните за втория и третия месец от всяко тримесечие се ревизират данните само за предходния месец. През март с публикуването на данните за януари и през септември, с

⁵ Годишните данни за преките чуждестранни инвестиции в страната се ревизират с 15 месеца закъснение след изтичането на отчетния период (след получаване на годишните данни на НСИ за предприятията от нефинансовия сектор).

публикуването на данните за юли на текущата отчетна година, календарите дават възможност, при необходимост, да бъде направена ревизия на данните за до четири години назад. През декември, с публикуването на данните за октомври, е възможна при необходимост ревизия на данните за текущата и предходната отчетни години.

(2) При наличие на текущи промени в резултат на събрана допълнителна информация, както и поради елиминирането на грешки, Българската народна банка своевременно информира потребителите посредством месечните прес-съобщения и чрез бележките към таблицата на платежния баланс.

(3) Когато се правят значителни ревизии в резултат на промени в методологията за отчитане на определени компоненти на платежния баланс, или по други причини, с цел да улесни своите потребители, Българската народна банка ги информира предварително за предстоящите промени.

V. ПРЕМИНАВАНЕ КЪМ МЕТОДОЛОГИЯТА НА ШЕСТОТО ИЗДАНИЕ НА РЪКОВОДСТВОТО ПО ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС НА МВФ

Във връзка с преминаването на отчетността за платежния баланс, международната инвестиционна позиция и преките инвестиции към новите методологически изисквания на шестото издание на *Ръководство по платежен баланс на МВФ* и четвъртото издание на *Ръководни дефиниции за преките чуждестранни инвестиции* на ОИСР, предстоят значителни промени в данните за платежния баланс, включително и на тези за преките инвестиции. С оглед да улесни тяхната интерпретация, БНБ предвижда за определен период от време да публикува паралелно данни за платежния баланс и по двете издания на *Ръководство по платежен баланс на МВФ*, както и да подготви съответните материали, обясняващи методологическите различия между тях.

VI. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА

Българската народна банка разпространява месечните данни за платежния баланс чрез страницата си в Интернет – <http://www.bnb.bg>

Данните се публикуват също така и в месечния „*Информационен бюлетин*“ на Българската народна банка и в полугодишните и годишните официални отчети на Българската народна банка. Данните се предоставят едновременно на всички потребители.

VII. КОНТАКТИ

Въпроси по методологията, прилагана от Българската народна банка или относно публикуваните данни по платежния баланс, можете да изпращате на Емил Димитров, директор на дирекция “Статистика”, и на Лиляна Банчева, началник на отдел „Платежен баланс и външен дълг“, по електронна поща на адрес Dimitrov.E@bnbank.org и Bancheva.L@bnbank.org или по пощата на следния адрес:

Българска народна банка
Отдел „Платежен баланс и външен дълг“
Пл. „Княз Александър I“ № 1
1000 София, България